

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միայն խմբագրատան մէջ:

(Խմբագրատանը գրվում են ուղղակի
Тифлис. Редакция „Мусах“)

ՄԱՍԿ

Խմբագրատանը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Նաղի կիրակի և տոհմ օրերէն):

Հայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն շաբաթով:

Հայտարարութիւնների համար վճարում են
իրաքանչիւր թաոին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օրվայ կենսական հարցը.— Ներքին տեսու-
թիւնը: Շերամապահութիւնը: Նամակ թելաւից:
Նամակ Ն.— Աղբիւրից: Նամակ Մայկոպէց: Նամակ
Խմբագրին: Ներքին լուրեր:— Արտաքին տե-
սու թիւնը: Յարանսիրա:— Մշակիչ հեռագիրներ:—
Յայտարարութիւններ:— Բանասիրական: խն-
թը:

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

Կառավարիչ քաղաքային, Լ-
ուստրական և Լըհետական վար-
չութեանց յայտնում են, որ մա-
յիսի 28-ին, առաւօտեան 10 ժա-
մին Հանգուցեայ Կայսրուհու
Թաղման օրը, անկախ անցեալ հո-
գեհանգիստներից, պիտի կատարվի
հայոց Վանքի Մայր եկեղեցում
խուրդգիւյ, Թաղման հանդէս:
Սորա համար խնդրում են հորհ-
րեղել նշանակեալ օրը բոլոր թիֆ-
լիսի բնակչաց:

ՕՐԱՍ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՀԱՐՅ

II

Երկար խօսելը մեզ շատ հե-
ռու կը տանի, եւ կառաջարկեմ
միայն այն, որ ամենամահաբեղուն
է, որը առաջանում է Հայաս-
տանի հայերի ներկայ թշուառ
գրութիւնից:

Ժողովուն բանիմաց ան-
ձինք, կազմեն մի մեծ ընկե-

րութիւն, ողորմած Կայսեր
հովանաւորութեան ներքոյ,
օգնելու թշուառ հայերին,
ուր և լինէին նոքա:

Եւր ընկերութիւնը լինի սիրտ,
բոլոր բղիւնով կենսաբեր երակ-
ները կը թափանցեն ամենուրեք,
ուր կայ հայի «ախ»: Եւր ընկե-
րութիւնը լինի հեղինակ և պատ-
կառելի լինի ամեն մի հայի հա-
մար: Եւր ընկերութեան այսօ-
րուայ գործն է ուղարկել ան-
ձինք տեղեկանալու Վանայ և
շրջակայից ներկայ գրութեան և
այն միջոցների մասին, որոնք յար-
մարաւոր կը թուին անմիջապէս
առաջարկելու:

Երեւի թէ նոյն իսկ առաջին
քայլը ընկերութեան կը լինի սո-
վելոց հաց բաժանել, հիմնել Հա-
յաստանում ամբարանոցներ —
մի տարվայ պաշար, և բանալ
հիւանդանոցներ, որոնց գոնեայ
մէկը կարելի լինի առ միշտ թող-
նել: Եւ առհասարակ աչք ունե-
նալ տաճկաց Հայաստանի վրա
բաւական ժամանակ, բանի որ
ազգի ճգնաժամն է, բանի որ Տաճ-
կաստանի գործերը խառնիճաղանձ
գրութեան մէջ են, քանի որ կա-
ռավարութեան տուած դրամական

հարուածը կը կորցնի իր հետե-
րը, բանի որ օրինաց փոխարէն
զէնք է բաշած հայերի զլինի,
բանի որ ոչ տաճիկ կառավարու-
թիւնը, այլ թափառական բողոքն
են տիրապետում հայերին և այդ
բոլորը գոնեայ յանուն մարդկու-
թեան, յանուն մարդասիրութեան:

Հասկանք. դանդաղ գործելը
եթէ ներքին է, միայն այն ժա-
մանակ, երբ պատմութիւնը իր
բնական դանդաղ բայերովն է ըն-
թանում, բայց այսօր, այսօր ճրդ-
նաժամ է, ամեն մի ռուպէս, ամեն
մի փայլեանը անդառնալի կո-
րուստ պէտք է բերի ազգին. խեղճ
է հայոց ազգը, ձեռքից գնում
է, ժամ է օգնելու: Հասկանք,
շտապանք:

Բ. Նաւասարդեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱ

Երբ շերամները սկսում են դուրս գալ սեր-
մերից, այդ դուրս եկածները հաւաքելով ու-
րիշ ամանի վրա են դնում: Սրա համար սեր-
մը բանում են առաւօտեան արեգակի թոյլ
ճառագայթների տակ, դնում են վրէն թը-
թեան մի քանի փոքրիկ տերեւներ և երբ
դուրս եկած շերամները նորանց վրա են հա-
ւաքվում, զգուշութեամբ տերեւները վեր են

կիսատախան և կիսաերօպական ճաշակով, և
նոտան փոքրիկ սեղանի մօտ, միմեանց հանդէպ,
Քանի ռուպէից յետոյ մի մանկահասակ կին յուշիկ
քայլերով ներս մտաւ և լուսնեամբ դրեց սե-
ղանի վրա մի շիշ գինի, երկու բաժակի հետ, և
նոյնպէս լուսնեամբ հեռացաւ: Նրա գլխի հայ-
կական պաճուճանքը բոլորովին քողարկել էր
դէմքը, երևում էին միայն զոյգ սևտակ աչքերը
աղեղնաձև յոնքերի հետ: Բայց ինչ որ երևում էր,
այդ էլ բաւական էր փոքր ի չափէ հակացողու-
թիւն կազմելու նրա գեղեցկութեան մասին:

Մէլք-Մանուրը բաժակները լցնելով, մէկը
լնքը խմելով, միւսը Վարդանին տալով, ասաց.

— Ես շատ ուրախ եմ, որ մեր վանքերը չինված
են ըստ մեծի մասին մարդկային բնակութիւնից
հեռու, լեռների, ձորերի և անապատների մէջ: Ոչ մի
տեղ չը կան այնքան սրկայ և անբարոյական պա-
տաններ, որքան Վաղարշապատում: Ոչ մի տեղ չը
կան այնքան թիկն վարի տէր կրկններ, որքան այս-
տեղ: Այս այդ գեղեցիկ կիւնը, որ այնպէս հա-
մատ և ամօթխած կերպով ներս մտաւ և խոլոյն
հեռացաւ, մի արեղայի սիրուհի է, Վանքը, ես
մտածում էի, գոնէ պահպանում է կրօնական
ջերմեռանդութիւնը, բայց այստեղ մարդիկ ոչինչ
չեն հաւատում, Արեղայիները վարքը պատճա-
ռում է ժողովրդի մէջ գայթակգութիւն և թե-
րահաւատութիւն: Այստեղ արդէն սկսվել է
բողոքականութիւնը: Անցնելով փո-
ղոցներից, ի հարկէ, դու տեսար բաւական գեղե-
ցիկ տներ, եթէ քննելու լինիս, թէ ուրքեր են
նրանց տէրերը, կը տեսնես, որ համարեա բոլորը
արեղայիների հեռու կամ մերձաւոր աղբակներ
են, որոնք առաջ աղքատ են եղել և իսկ այսօր

առնում և դնում փոքր ինչ յարդ ածած մի
ամանի վրա: Սովորաբար սերմերից շերամները
դուրս են գալիս միայն առաւօտեան դէմ,
ուստի առաւօտեան, մօտ մի ժամ ընթաց-
քում, հաւաքում են որքան պատրաստի դուրս
եկած շերամ է լինում և այնուհետև թող-
նում են սերմը մինչև հեռեկեայ առաւօտ,
վրէն մի քանի հատ տերեւ և մի երկու բա-
րակ ու փոքրիկ ծղնօտ թողնելով որոյց վրա
կարողանային բարձրանալ կտաւի վրա մնա-
ցած կամ հէնց նոր դուրս եկող շերամ-
ները:

Հաւաքած շերամները իրանց ամաններովը
պահում են նոյն այն բնակարաններում, ուր
պիտի կատարվի շերամի սնուցանելը: Սեր-
գիւղացիները այս բանի համար սովորաբար
բանեցնում են քեօշիկ (չորացրած մրգե-
ղէն և ընդդէմ պահելու բնակարանը), մա-
ռանք (ուտեստի պահարանը), կամ թնորա-
տունը և երբեմն իրանց կեցած բնակարանը:
Վերջին գիպուածում իրանք գետնովում են
բակի մի անկիւնում կամ տան դուռ-
թում:

Սերմը կատակվելուց յետոյ գիւղացուհին
բոլոր ուշադրութիւնը դարձնում է շերամնե-
րին խնամելու և սնուցանելու վրա: Նորա-
ծունդ շերամներին ուտելու տերեւ են տալիս,
հէնց որ տեսնում են առաւօտ արդէն թա-
ռամել է: Այս ժառանգ տալիս են միայն
քնքշիչ, նոր բացված տերեւներ: Տերեւ թաղմ
մնալու համար նրան թացացրած քանկների
մէջ են ածում, այդուհետ պոկելուց, և այնպէս
տուն բերում:

Շերամների անկուն համեմատ հեղհեռե-
ամանների թիւը շատացնում են: Մէկից
միւս ամանի մէջ տեղափոխելու համար այս
վերջին ամանի մէջ նոյնպէս փոքր ինչ յարդ
են ածում ու առաջին ամանից թթեւու-
տերեւ շերամների հետ վեր առնելով, նոր ա-

մարմին հարստացել են, ևս, իրան ասեմ, տանել
չեմ կարողանում, երբ նկատում եմ, որ այստեղ
հարկը հազարներ են վառնվում, երբ այժմ մեր
ամեն մի կոպէկը մեծ արժէք ունի մեզ համար:
Հաղարումէկ պէտքեր ունենք, ամենի համար փող
է պահանջվում, և Պոլսում աղքատի սնուցիլը
դատարկ է: Պատրիարքը դուք չունի իր ամենա-
անհրաժեշտ ծախքերը լցուցանելու համար: Բայց
նրա վրա այժմ ծանրացած են այնպիսի գործեր,
որոնց յապաղումը, որոնց յետաձգութիւնը յաւի-
տենական կորուստ պիտի համարվի ազգի համար:
Այսուամենայնիւ, ես չեմ նկատում, և Պոլսի պատ-
րիարքարանի և հայոց Մայր Աթոռի մէջ համե-
րաշխութեան մի նշույն անգամ Մանկոյնիկի և Պո-
լսում քան և հինգ հազար կորցրեց կոնսոլիտների
մէջ, և որպէս լսում եմ, եռեսուն հազար այս
մօտ օրերում ուղարկված է աստանայ գիւղէ, ինչ
զմոխային ռապատակների համար, բայց հայոց պատ-
րիարքը, մեր միակ գործառնայ մարդը, դուք չու-
նիք...

— Այդ գինին փոքր ինչ թթված է, երևում,
ընդմիջեց Վարդանը: Ես չեմ գիտեր:

— Դու չէիր լսում ինչ, գոչեց Մէլք-Մանու-
րը: Վաղարած ձայնով և աղի լնքով պաղաւ-

— Լսեցի, պատրիարքը դուք չունիք...

— Ինչ խօսել, ես միայն մի բան գիտեմ,— ինչ
ազգ, որ յոյսը դրել է միայն եկեղեցականների
վրա, նրա կործանման սկիզբն անո է փակճանին:
Մանկահասակ կիւնը կրկին ներս մտաւ, յուշիկ
քայլերով մօտեցաւ սեղանին և դրեց միւս վրա
մատուցարանի մէջ դարած նախաճաշիկը: Ուս

Ի Ն Ե Ր

ԱՐԿԱՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ԴՈՒՍԹՈՒՐԵԱԿԱՆ
ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԽԱ.

Վարդանը, տեսնելով Մէլք-Մանուրին, կար-
ծեաւ, առժամանակ մօտացաւ դռան ցաւը, որ այն-
քան սատուիկ կերպով մաշում էր նրա սիրտը:
Մայր դրանից, Յովհաննէս հայր սուրբի տուած
յոյսը, թէ գաղթականների հետ եկած քահանանե-
րից և տանուէրներից կարելի է տեղեկանալ ծն-
րանի խաչօր ընտանիքի որտեղ լինելու մասին,—
այդ ուրախալի յոյսը բաւական հանգստացրել էր
նրան: Եւ մտածում էր, թէ այդ տեղեկութիւն-
ներով կարող է գտնել Լալային, և իր սիրով կը
մեթմանէ նրա պահպանութեան տառապանք-
ները:

Բայց այդ սիրտ խոցածող կոկիծների առժա-
նանկեայ ըթութիւն էր միայն, երբ վտերը գու-

1-1